

a szerző a Tízparancsolat erkölcsi előírásainak relativizálására. (Itt persze – véleményem szerint – érdemes lenne az *Ószövetség* Jób könyvének jungi értelmezését is részletesen kibontani.)

Meggyőző a pszichoanalízis – elsősorban Freud – identifikáció fogalmának körülménye. Találónak érzem ama, Brecht-re való utalását, miszerint el kell átkozni azt a társadalmat, amelyben a becsületességhez a hősiesség árán vezet az út. Vagy vegyük Shakespeare III. Richárdjának és Dosztojevszkij Bűn és bűnhődésének összevetését. III. Richárd önmagát hitelesen elfogadva dönt úgy, hogy gazember lesz, míg Raszkolnyikov saját valójával szembeszegülve válik gazemberré.

Ranschburg szerint a jellem az életkor előrehaladtával mindinkább kifejeződik: „aki gyermekkorában becsületes volt, felnőttkorára még inkább azzá válik (és fordítva) ... idősebbé válva, az ember lecsillapodik: becsületével nem hivatkozik, jellemének pozitív jegyeit kevésbé 'ragyogtatja' ...” (119. p.).

Ács Tibor: Haza, hadügy, hadtudomány

E címen jelentette meg hadtörténeti és tudománytörténeti írásait Ács Tibor akadémiai doktor, az MTA Hadtudományi Bizottságának elnöke. A hadtudomány magyar művelői között rajta kívül eddig még senki sem akadt, aki munkásságáról a más tudományok területén már régóta alkalmazott módon, összegző szándékkal, összefoglalóan ismertette volna korábban megjelent publikációi főbb mondanivalóit. Pedig ez a módszer előmozdítja a publikációkban kifejtett témák mélyebb értelmezését, elősegíti azok továbbgondolását.

A könyvből olvasható hadtörténeti és tudománytörténeti írások nyolc részre tagolhatók. Először a magyar hadügynek a XIX. század első felére vonatkozó jellemzőit ismerteti a szerző, majd a kor magyar katonai

Hosszan lehetne taglalni a szerző adekvát, lényegyet felvillantó elemzéseit (például a Hippokratésről avagy a Kretschmerről szóló diszkuszióját, amelyek mellett joggal kap megfontolt helyet Milne Micimackója, Rejtő Jenő, Rousseau, s még sokan).

Érett, világos beszédű, korrekt mű Ranschburgé, amelynek a legfőbb tanulsága számomra az általa idézett Kosztolányi vers:

„Okuljatok mindannyian e példán.
Ilyen az ember. Egyedüli példány.
Nem élt belőle több és most sem él,
s mint fán se nő egyforma két levél,
a nagy időn se lesz hozzá hasonló.”

Divattá vált – talán joggal – az erkölcs, az etika kérdéseivel foglalkozni. A sok, időnként dilettáns mű között kellemes kivétel Ranschburg Jenő méltatott kötete. (*Ranschburg Jenő: Jellem és jellemtelenség. Saxum Könyvkiadó Bt., Budapest, 2002. 206 p.*)

Balogh Tibor

Az MTA doktora, kutatóprofesszor
Károli Gáspár Református Egyetem,
Szegedi Tudományegyetem

gondolkodóinak nézeteit taglalja. Ezt követik az 1848-49-es szabadságharc hadügyéről írt tanulmányok. (Itt némileg zavaró, hogy a szerző az akkori Hadügyminisztériumot nehol Honvédelmi Minisztériumnak titulálja.) A könyv következő részében a XIX. század második felében hazánkban felvetett hadtudományi nézetek képviselőit bemutató cikkek olvashatók, majd a XX. század első részében működő magyar hadtudósok bemutatása következik, sok új információval. A VI. rész a XX. század második felében végbement hadtudományi változásokról készült dolgozatokat ismerteti és minősíti.

A könyv végén kaptak helyet azok a tanulmányok, amelyeket a szerző több munkatárs közreműködésével állított össze, és a hadtudomány közelmúltját, jelenét és jövőjét elemzik. Belőlük világlik ki igazán meggyőzően, hogy mennyire időszerű és helyes

volt a Magyar Tudományos Akadémiának az az 1996-os döntése, amelynek alapján a IX. osztály hatáskörében jött létre a Hadtudományi Bizottság. Az elmúlt évek e lépés időszerezését teljes mértékben igazolták.

Már a könyvben tárgyalt témák felsorolása is önmagában érzékelteti, hogy az írások nemcsak egy-egy részletkérdést világítanak meg, de a hadtudományi gondolatok egész sorára mutatnak rá, amelyek ismerete fontos feltétele minden további elméleti és gyakorlati katonai probléma megközelítésének.

Magyarországon már a XIX. század elejétől kezdve rendszeresen foglalkoztak a hadtudomány különféle kérdéseivel, és gondosan tanulmányozták a külföldi hadtudósok írásait. Ezek ismeretében fogalmazták meg a hazai körülményeket figyelembe vevő gondolataikat. Életük munkásságát megismerve túlzás nélkül állíthatjuk: a hadtudomány akkori művelői kezdettől fogva úgy vélekedtek, hogy bár a hadtudomány törvényszerűségei egyetemes érvényűek, csak konkrét körülmények között értelmezhetőek. Ma is elismerjük, hogy helyesen vélekedtek a tér és az idő szerepéről, és jól látták, hogy a megérett

kérdések eldöntésének halogatása milyen súlyos következményekkel járhat.

Egyetértve a szerzővel, valóban hasznosnak tűnnék, ha a XIX.-XX. századi magyar katonai teoretikusok műveit újból közreadnák, miután azokban sok olyan gondolattal találkozunk, amelyek mai problémáink megoldásához is szempontokat adhatnak. A közreadott régi kiadványoknak szerepük lenne a katonai hagyományok gazdagításában is. Ezzel elérhetnénk, hogy a múlta emlékezve ne mindig csak a külső formákra, egyenruhákra történjék utalás. A magyar hadtudósok a maguk idejében sok olyan aktuális hadügyi témával foglalkoztak, amelyekkel felzárkóztak a világ legismertebb német és francia tudósaihoz (Carl von Clausewitz vagy Karl Clausewitz, Antoine Henri Jomini, Károly főherceg stb.).

A szerkesztők kitünő munkáját dicséri, hogy a publikációk valódi történelemkönyvet alkotnak, és élvezetes olvasmányt jelentenek. (*Ács Tibor: Haza, hadügy, hadtudomány. Honvédelmi Min. Oktatási és Tudomány-szervező Főoszt., Bp., 2001. 300. p.*)

Móricz Lajos
akadémiai doktor

Szombathelyi tudós tanárok

Az idő visszafordíthatatlanul perog, múlásával egyre inkább szétválasztja a jelent az egykor volt koroktól, a ma emberét és annak kultúráját az elődöktől s az általuk ránk hagyott értékektől. A korokat összekötő időhíd omladozása sajnos már néhány évtized alatt elkezdődik. Persze ma már egészen másképpen élünk, mint nagyszüleink és az ő ősök, és ez rendjén is van. Arról azonban nem illik megfeledkezni, hogy a kényelmesebb élet, a technika fejlődése, a kultúra gazdagodása mind emberi tevékenység eredménye. S ha tudjuk, hogy valamely értéket kinek is köszönhetünk, akkor erkölcsi kötelességünk azt számon tartani, és ezt a tudást utódainkra hagyományozni.

Ebben a szellemben született a *Szombathelyi tudós tanárok* újabb kötete. Az 1998-ban kiadott első kötetben a szombathelyi költődésű filológus tanárookra emlékeztek, a most megjelent mű a természettudományokkal foglalkozó szombathelyi tudós-tanároknak állít emléket. A hajdani hírességek tevékenységének hatása azonban messze túlnyúlik a nagyvárosra, annak idején országos, sőt nemzetközi hírnevet is kivívtak. A könyvben követett sorrendnek (születési évüknek) megfelelően lássuk, kik is voltak ők.

Kunc Adolf (1841–1905) a szombathelyi főgimnázium igazgatója, csornai prépost és parlamenti képviselő is volt. Tanárként fő érdeme a kísérletezés és a szemléltetés elterjesztése a fizika oktatásában. Az akkor műszaki újdonságnak számító telefontal vég-